

Ukrayna Savaşı Avrupa Savunmasını Birleştirdi mi? Sinem Akgül Açıkmeşe

24 Şubat'ta Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin ardından Avrupa'nın birleştiği, Rus tehdidine karşı tek sesle hareket ettiği söylemlerini sıkça dinledik, okuduk. Kimsenin 1990'larda arka bahçesi Balkanlardaki savaşlarda yaşanan vahşete seyirci kaldığını hatırlamak istemediği Avrupa, Ukrayna'daki savaşa sanki İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kıtada ilk defa bir çatışma yaşanıyormuşcasına tepki verdi. Aynı Avrupa, yine kendi güvenlik çemberinde bulunan Gürcistan'da yaşanan savaşa, Suriye'deki iç savaşa, Rusya'nın Kırım'ı ilhakına, Libya'daki çatışmalara bu denli yoğunlaşıp, elindeki [destek](#) ve [yaptırım](#) araçlarını bu denli ivedi ve topyekn seferber etmemişti.

Ukrayna'daki sivil halka yönelik insani yardımdan ülkeden

kaçanlar için Avrupa'da [geçici](#)

[koruma sistemi](#) tesis edilmesine kadar pek çok dış politika aracı, Ukrayna

halkı için seferber edildi. AB hava sahasının Rusya uçaklarına kapanmasından

Rusya'nın Swift sisteminden çıkarılmasına kadar geniş yelpazede önlemler alan

Avrupa, neredeyse Rusya'ya ekonomik bir savaş ilan etti. Kısaca Avrupa,

Rusya'nın siyasi ve ekonomik açıdan baskı altında tutulması ve Ukrayna'daki

sivil halkın insani olarak korunması ortak paydasında benzersiz biçimde

birleşti. Peki, Avrupa'nın savunma politikaları bağlamında ortak Rus tehdidi

karşısında birleştiğini ve bütünleşik bir *kutup*

oluşturduğunu söyleyebilir miyiz?

Bu soruya cevap verebilmek için, Avrupa'nın esas güvenlik

çıkarının, Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve savunulması değil, Rusya tehdidi ve

Avrupa'ya olası bir saldırıdan caydırılması olduğunu hatırlatmakta fayda var.

Caydırıcılığın

tetikleyici etkisiyle, **Ukrayna'daki**

savaşın, Almanya başta olmak üzere, Avrupa ülkelerinin savunma doktrinlerinde bir

dönüşüm başlattığı söylenebilir. Rusya'nın işgali, AB'nin 'jeopolitik' dış

politika ve 'özerk savunma' iddiaları ile NATO'nun beyin ölümünün

gerçekleşmediğinin ispatı için bir test alanı yarattı.

Almanya Şansölyesi Scholz, Rusya'nın işgalinin İkinci

Dünya Savaşı sonrası düzeni külliyen tehdit ettiğini belirterek, Almanya

savunma politikası açısından tarihi bir karara imza attı. Almanya çatışma

bölgelerine silah ve asker göndermeme politikasını terk ederek, Ukrayna'ya [1.000](#)

[tanksavar ve 500 Stinger uçaksavar füze sistemi](#) gönderme

kararı aldı. Ek olarak, başka ülkelerin envanterinde bulunan Alman menşeli

askeri unsurların Almanya'nın icazeti olmadan üçüncü ülkelere gönderilememesi

[engelini](#) gevşeterek,

örneğin Hollanda'dan (400 adet RPG roketatar) ve Estonya'dan (9 howitzer)

Ukrayna'ya askeri yardımda bulunulmasının önünü açtı.

Tüm bunlardan daha önemlisi, Almanya'nın NATO'nun Galler Zirvesi'nde hedeflediği, İttifak üyelerinin savunma harcamalarını GSYİH'nin %2'si oranına çıkarmaları hedefine uyacağını açıklamasıydı. Şansölye'nin 'özgürlük ve demokrasimizi korumak için ülkemizin güvenliğine daha fazla yatırım yapmamız gerektiği açık' [sözleri](#), Almanya'nın kıtanın savunulmasında yeni bir savunma doktrinine geçmekte olduğunun ilk göstergesi sayılmalı.

Ukrayna'daki savaş üzerinden Rus tehdidine karşı olağanüstü nitelendirebileceğimiz önlemler alan Almanya'nın yanı sıra, 1939'dan beri savaflara dahil olmayan [İsveç](#)'in Ukrayna'ya 5.000 tanksavar göndermesi yine tarihi nitelikteki kararlar arasındaydı. NATO'nun tüm çabasına, ABD'nin Galler Zirvesi'nden bu yana ısrarlı çağrılarına kulak tıkayan Avrupa devletleri ardı ardına Galler prensiplerine uyacaklarını açıklamaya başladılar. İsveç, Danimarka, Romanya, Letonya ve Polonya [savunma bütçelerini artıracaklarını açıklayan ülkeler](#) arasında. Hatta, Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma politikalarından muafiyeti (*opt-out*) bulunan [Danimarka](#), Temmuz ayında bu politikalara dahil olmak üzere referanduma gitmeyi planlıyor. Avrupa ülkelerinin bu [önlemlerini](#) bir arada değerlendirdiğimizde, bir yandan Ukrayna'ya dağınık bir şekilde yardım yaparken, diğer yandan ve esas olarak Rusya tehdidine karşı kendi savunma altyapılarını güçlendiklerini görüyoruz.

NATO

çatısında ise, Rusya'nın nükleer tehditleri ve savaşın Avrupa'ya sıçraması olasılığı nedeniyle çok temkinli davranılarak, Ukrayna'ya kurumsal askeri destekte bulunulmadı. 25 Şubat'taki [NATO Zirvesi](#)'nde Rus işgalinin 'onlarca yıldır

Avrupa-Atlantik güvenliğine yönelik en derin tehdit' olduğunu ve 'Avrupa kıtasında barışın temelden sarsıldığını' ifade eden üyeler, 'dünyanın Rusya ve Belarus'u eylemlerinden sorumlu tutacaklarını' söylediler. Yaşanan ilk şokla iddialı cümleler kuran NATO müttefikleri, savaşın beklenmedik şekilde

ilerlemesiyle Ukrayna'ya doğrudan yardım sağlamayan, ama NATO'nun savunma kapasitesini güçlendiren formüller üzerinde uzlaştılar. 4 Mart'taki NATO Dışişleri Bakanları toplantısının ardından, Genel Sekreter Stoltenberg, 'Savaşın tarafı değiliz. Rusya ile savaşmayı istemiyoruz. Ukrayna hava sahasında NATO uçakları bulundurmuyacağız, Ukrayna topraklarında NATO kuvvetleri olmayacak.' açıklamasıyla Ukrayna'nın talep ettiği uçuşa yasak bölge ile hava sahasının korunması başta olmak üzere askeri taleplere yanıt verilmeyeceğini ifade etti. Böylece NATO şemsiyesinde ve NATO envanterinden Ukrayna'ya askeri yardım olanaksız hale geldi.

NATO,

Ukrayna'ya yapılacak askeri yardımla Rusya'yı karşısına almak yerine, NATO'nun bölgedeki savunma kapasitesini güçlendirmek üzere NATO Mukabele Kuvvetini (*NATO Response Force*) harekete geçirdi.

Böylece 130 hava unsuru ve 200 gemi NATO alanını olası bir Rus saldırısına karşı korumak üzere hazır hale getirildi. Aynı NATO, 2014'te Kırım'ın ilhakına çok geç tepki vermiş, 2016 Varşova Belgesi ile Karadeniz'de 'Uyarlanmış İleride Kuvvet Bulundurma' (*Tailored Forward*

Presence) tedbirlerini oluşturarak, kara, hava ve deniz unsurları ile

Karadeniz savunmasını güçlendirmişti. Buna karşın, olası bir Rusya saldırısı

ile Karadeniz'in, hatta tüm Doğu Avrupa'nın savunma kapasitesinin

güçlendirilmesi NATO'nun Ukrayna savaşı ile önceliği haline geldi. **Dolayısıyla,**

NATO'nun entegre askeri yapısı kapsamında da Avrupa

ülkeleri 'Ukrayna savunması' için bütüncül bir imaj çizemedi.

Hatta, [Can](#)

[Kasapoğlu](#)'nun yazısında önemini hassasiyetle vurguladığı üzere,

Ukrayna'ya NATO üyelerinin (özellikle Polonya, Bulgaristan ve Slovakya) envanterinde

bulunan Mig-29 ve SU-25 gibi Sovyet menşeli askeri unsurların tahsis edilmesi

ve bu tahsislerin yaratacağı boşluğun NATO'nun söz konusu ülkelere muadil

tahsislerle kapatması önerisi de kabul göremedi. Dolayısıyla, NATO Ukrayna'ya

askeri destek konusunda sınıfta kalsa da, savaşın Doğu Avrupa'ya sıçramasının

önünü almak üzere gereken caydırıcılık stratejisini titizlikle izledi, izliyor. İttifakın Doğu Avrupa'da kapasitesini güçlendirmesi de [NATO'nun beyin ölümünün](#) gerçekleşmediğini ve Rusya tehdidi karşısında varlık nedenini yeniden konsolide ettiğinin bir göstergesi olarak değerlendiriliyor.

Avrupa Birliği ise, NATO'dan biraz daha farklı olarak Ukrayna'ya dolaylı yoldan askeri yardımda bulunmayı taahhüt etti. Birlik, 28 Şubat 2022'de ([2022/338 sayılı Konsey kararı ile](#)), Ukrayna'nın savaşın ertesi günü AB'den acil askeri ekipman talebinde bulunmasının ardından, [Avrupa Barış Aracı](#) (*European Peace Facility*) üzerinden finanse edilecek şekilde askeri yardımda bulunma kararı aldı. AB, Rusya işgali öncesinde, Aralık 2021'de de Ukrayna'nın kriz hallerinde ya da acil durumlarda sivil halka hizmet verebilmesi ve AB'nin askeri misyon ve operasyonlarına katkı sağlayabilmesi için kapasitesini güçlendirmek amacıyla 31 milyon Avro tutarındaki askeri yardımı finanse edeceğini açıklamıştı ([2021/2135 sayılı Konsey kararı](#)). Bu kapsamda, Ukrayna'ya sahra hastanesi de dahil olmak üzere askeri sıhhiye unsurları, mayın temizleme de dahil olmak üzere istihkam unsurları, ulaştırma ve lojistik unsurları ile siber savunma unsurları desteği AB bütçesinden sağlanmıştı.

AB'nin savaşın başlamasının ardından kurumsal olarak verdiği söz ise, Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenliğini savunması ile sivil halkı askeri saldırılara karşı koruyabilmesi için 'ölümcül silahlar' da dahil olacak şekilde askeri ekipman temini için Avrupa Barış Aracı'ndan 450 milyon Avro tahsis edilmesini içeriyor. AB Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep [Borrell](#)'in sözleriyle, ölümcül silah desteği sağlanması AB tarihinde bir ilk.

Bu veriler ışığında, AB'nin merkezi olarak Ukrayna'ya doğrudan askeri yardımda bulunmadığını, AB'ye üye devletlerin Ukrayna'ya yapacağı yardımlar için AB'nin maddi kaynak sağlayacağını hatırlatmakta fayda var. Yani, 'AB Ukrayna'ya silah gönderiyor' ifadesi kurumsal olarak doğruyu yansıtmıyor. Ayrıca, tarafsızlık statüleri gereği Malta, Avusturya ve İrlanda

haricindeki üye devletlerin Savunma Bakanlıklarından tahsis yapılacağına belirtilmesi ve arzu etmeyen devletlerin öldürücü silahlar dışında yardım yapabilmelerine olanak tanınması, AB çatısında savunma alanında topyekûn birleşmenin mevcut şartlarda henüz gerçekleşmediğinin önemli göstergeleri. **Dolayısıyla, Avrupa ülkelerinin 'Ukrayna savunması' için 'AB kurumsal çatısı altında' etkili ve bütünleşmiş bir askeri yardım politikası izlediklerini söylememiz şu aşamada mümkün değil.**

AB, yaptırımlar eliyle Rusya'ya açtığı ekonomik savaşa rağmen, henüz özerk bir savunma politikası oluşturamadığından Ukrayna'ya yeterli askeri desteği sağlayamadı. Bu noktada sormamız gereken soru şu: AB özerk bir savunma kimliğine sahip olsaydı, üye devletlerin münferit yardımlarını finanse etmenin ötesinde Ukrayna'ya doğrudan askeri yardımda bulunur muydu? Cevap, elbette hayır! Nitekim, Putin ekonomik nitelikteki yaptırımları bile "[savaş nedeni](#)" sayarken, AB doğrudan Ukrayna'nın yardımına koşmak yerine, 'savunma yeteneklerini güçlendirme' ve 'Avrupa egemenliğini' tesis etme kararlarını aldı. [11-12](#)

[Mart 2022'de Versailles'de](#) gerçekleşen AB Zirvesi'nde alınan bu kararlar, üye devletlerin savunma bütçelerinin artırılması ve savunma teknolojilerinin ortaklaşa çabalarla geliştirilmesi konularını içerecek şekilde Komisyon'dan Mayıs 2022'ye kadar öneriler hazırlaması talep edildi.

AB'nin bu kararlarının sonuçları ve etkisi konusunda elimizde henüz veri olmasa da Ukrayna'daki savaşın AB'nin savunma alanında planladığı 'özerk politika' hazırlıklarını hızlandırdığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Dolayısıyla, AB Komisyonu Başkanı [Ursula von der Leyen](#)'in 'Rusya'nın hedefinin Avrupa'nın istikrarı ve uluslararası barış düzeninin bütünü' olduğu ifadesinin AB nezdindeki yansıması, Rusya'nın dengelenmesi adına AB savunma gücünün geliştirilmesi olarak tezahür ediyor.

Sonuçta, Ukrayna savaşının ilk üç haftasında, Avrupa devletlerinin münferit tedbirleri ile NATO ve AB'nin kurumsal uygulamalarına

baktığımızda, Rusya tehdidi karşısında savunma kapasitesini güçlendirmeye kararlı

ve bu hedefte birleşmiş bir Avrupa görüyoruz. Buna karşılık, Avrupa ülkelerinin Ukrayna'ya münferit ve dağınık askeri yardımlarının ise savaşı durduramayacağı da net olarak anlaşılıyor.

Rus menşeli bir İHA'nın [Hırvatistan](#)

[topraklarına düşmesi](#) ve Rusya'nın Ukrayna'nın Polonya sınırındaki [Yavoriv](#)'de (yakın

zamanda NATO eğitim faaliyetleri için kullanılmıştı) bir askeri üssü

bombalaması örneklerinden hareketle, savaşın Doğu Avrupa topraklarına her an sıçraması tehlikesini de göz ardı etmemek gerekiyor. Buna karşılık, NATO'nun ya da AB'nin kurumsal askeri yardımlarının, ekonomik yaptırımları bile *casus belli* sayan Putin üzerinde nasıl

bir etki yaratacağı rahatlıkla tahmin edilebilir. Bu karmaşık ve hassas denklemde izlenecek en doğru yol, [Balkan](#)

[Devlen](#)'in de yazısında ifade ettiği üzere, Avrupa ülkelerinin Rusya'yı

fazla tedirgin etmeden Ukrayna'ya kapsamlı askeri yardım yapmaları olacaktır.

Fransa Cumhurbaşkanı Macron ısrarla, '[savaşta](#)

[değiliz...savaş alanında değiliz](#)' dese de, Ukrayna savaşındaki olası Rus zaferi Avrupa

güvenliği için felaket senaryosu olacaktır. Bu nedenle, savunma kapasitelerini

güçlendirme kararlılıklarıyla NATO ve AB çatısında birleşen Avrupa

devletlerinin, halen Ukrayna'ya sınırlı, dağınık ve plansız olarak yapılan

münferit askeri yardımlarını, tedbiri elden bırakmadan tutarlı bir yardım

stratejisine dönüştürmeleri gerekiyor.

Prof. Dr. Sinem Akgül AıkmeŒe , Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İliŒkiler Bölümü'nde 2011'den bu yana öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İliŒkiler Bölümü'nden mezun olduktan sonra, yüksek lisans derecelerini Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları-Uluslararası İliŒkiler programından ve Jean Monnet bursiyeri olarak London School of Economics'ten Avrupa Çalışmaları alanında aldı. TÜBA bursiyeri olarak Ankara Üniversitesi'nin Avrupa Birliği-Uluslararası İliŒkiler programından doktora derecesine hak kazandı (2008). London School of Economics'te misafir doktora öğrencisi, University of California-San Diego'da ve Stellenbosch Üniversitesi'nde misafir araŒtırmacı, Harvard Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi (2017) olarak bulundu. Prof. Dr. AıkmeŒe, International Studies Association'ın (ISA) Yönetim Konseyi üyesi (2018-2020), UİK Derneği'nin Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Sekreteri, European Review of International Studies dergisinin alan editörüdür. AB'nin Erasmus+, Marie Curie ve Jean Monnet programları kapsamında araŒtırma projeleri yürüten ve uluslararası-ulusal bilimsel dergiler ile kitaplarda makaleleri yayınlanan Prof. AıkmeŒe'nin akademik ilgi alanları arasında Güvenlik Çalışmaları, Avrupa bütünleşmesi ve güvenliği ile AB-Türkiye ilişkileri bulunmaktadır. Prof. AıkmeŒe, Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İliŒkiler bölümü bünyesinde, "Avrupa Birliği'nde Hibrit Tehditler" konusunda Avrupa Komisyonu Jean Monnet Kürsüsü projesini yürütmektedir.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“The European Commission’s support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.”

Bu Yazıya Atıf İçin: Sinem Akgül Açıkmeşe, “Ukrayna Savaşı Avrupa Savunmasını Birleştirdi mi?”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın , 19 Mart 2022, <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/03/19/ab-birlesme/>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.